

Т. В. Черничко*

ЧИННИКИ ПОКРАЩЕННЯ ЯКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

В останні роки економіка України демонструє стабільні темпи збільшення обсягів виробництва, які визначаються як економічне зростання. Проте більш ґрунтовне дослідження тенденційності кількісних та якісних процесів, що відбуваються в різних сферах економічної діяльності країни, не дають можливості визначити їх як тенденції стабільного та довгострокового економічного розвитку.

Саме тому основною *метою статті* є виявлення та оцінка чинників покращення якісних характеристик економічного розвитку України на основі аналізу динаміки ВВП країни, ВВП на одну особу, рівня доходів населення та продуктивності його праці. Використано *методи* системного та статистичного аналізу, індукції та дедукції, визначення прямих і зворотних зв'язків між економічними явищами для формування цілісного механізму регулювання розвитку реального сектора економіки України.

Частіше всього в економічній літературі під економічним зростанням розуміють збільшення кількості товарів та послуг, які продукує національна економіка, або його зміст ототожнюється з поняттям зростання ВВП країни. Так, К. Р. Макконнелл та С. Л. Брю визначають економічне зростання як "... збільшення виробничих можливостей, що проходить зі збільшенням кількості використовуваних факторів виробництва або вдосконалення техніки і технології"¹. Аналогічним чином трактують це поняття і Р. Дорнбуш та С. Фішер: "Економічне зростання — це зростання реального ВВП"².

В українській економічній літературі економічне зростання також визначається як "... збільшення обсягів суспільного виробництва і розширення можливостей економіки задовольняти зростаючі потреби населення в товарах та послугах"³.

Дійсно, головною метою економічного зростання є збільшення обсягів економічних благ, що сприяє покращенню рівня життя населення, створенню стабільної сприятливої соціально-політичної ситуації в країні, підвищенню її міжнародного авторитету.

Не викликає сумніву, що зростання ВВП може мати високу або низьку якість. Окремі економічні процеси та заходи регуляторного впливу держави призводять до зростання ВВП, але паралельно з цим відбуваються і позитивні зміни в реальних доходах економічних суб'єктів, якісно покращується структура відтворювальних процесів, спостерігається можливість збереження позитивних тенденцій протягом довготривалого періоду. В іншому випадку, зростання ВВП відбувається шляхом вичерпування економічного потенціалу країни та не відображається у зростанні якісних характеристик виробничих ресурсів країни.

Одним з основних показників, що застосовується для аналізу тенденцій економічного розвитку та визначається як кількісна характеристика економічного зростання, є ВВП на одну особу.

© Черничко Т. В., 2008

* доцент кафедри менеджменту Мукачівського технологічного інституту, кандидат економічних наук, доцент
¹ Макконнелл Кемпбелл Р., Брю Стенлі Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. Частина 1: Макроекономіка / Пер. з англ. — Львів: Просвіта, 1997. — С. 634.

² Дорнбуш Р., Фішер С. Макроекономіка / Пер. з англ. В. Мусієнко та В. Овсієнко. — К.: Основи, 1996. — С. 21.

³ Дзюбик С. Д. Механізм регулювання ринкової економіки. — К.: ІДУС, 1995. — С. 88.

Аналіз даного показника та визначення тенденцій щодо його зміни дозволяє зробити певні висновки:

- в динаміці зростання номінального ВВП на душу населення спостерігається чітка тенденція до зростання — значення аналізованого показника зросло з 1 595 грн. в 1996 р. до 11 453 грн. в 2006 р. або в 7,2 рази⁴ (рис. 1);
- зміна ВВП на душу населення відбувалася на фоні значного зменшення чисельності населення України (це пов'язано з проблемами демографічного характеру, а також міграцією трудових ресурсів за межі країни).
- З цього можна зробити висновок, що відображені тенденції пов'язані не із зростанням якісних характеристик економічного зростання, а зі зменшенням чисельності населення.

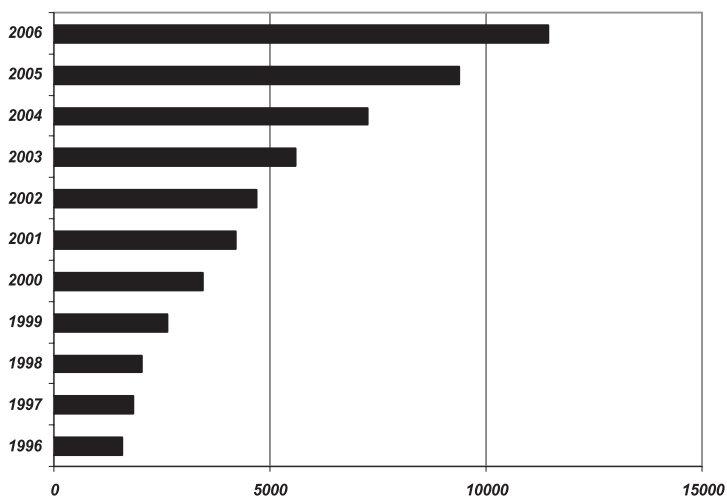

Рис. 1. Зростання ВВП на душу населення в Україні (млн. грн.), 1996-2006 рр.⁵

З метою поглиблення аналізу доцільним є порівняння величини аналізованого показника з тенденціями розвитку інших країн з перехідною економікою (табл. 1). Не зважаючи на позитивну динаміку економічного розвитку України, обсяг ВВП на одну особу та на одного зайнятого характеризується найменшим значенням.

Зіставлення величин ВВП на одну особу в аспекті країн, що визначалися практично ідентичними умовами щодо початку економічних реформ, доводить необхідність збільшення аналізованого показника української економіки принаймні в три рази, з метою доведення його до середнього значення.

Зіставлення величини ВВП на одного зайнятого по країнах з перехідною економікою доводить, що рівень продуктивності праці в Україні є величиною у 3 рази меншою ніж у Румунії та Росії, у 4,5 рази меншою, ніж у Польщі, приблизно у 6 разів меншою, ніж у Чехії. Саме на зростанні рівня продуктивності праці і повинно бути акцентовано увагу для покращення якості економічного зростання. Без цього основними чинниками збільшення обсягів ВВП країни є фактори інтенсивного характеру, тобто які не забезпечують довгострокової перспективи розвитку.

⁴ Основні макроекономічні показники розвитку України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

⁵ Там само.

Таблиця 1.

**Співвідношення валового внутрішнього продукту
на одну особу в 2006 р. в країнах з перехідною економікою⁶**

Країни	ВВП, млрд. дол.	ВВП на одну особу населення, дол.	ВВП на одного зайнятого, дол.	Середня заробітна плата за рік, дол.
Чехія	141,81	13848,4	29371,4	11280,9
Польща	338,69	8890,2	23208,1	9892,1
Росія	984,96	6856,1	14697,1	4739,1
Румунія	121,90	5633,4	13120,4	7561,8
Україна	106,47	2275,6	5135,9	2474,8

Проведений аналіз дозволяє зробити загальний висновок щодо розвитку економіки України протягом останніх років: не можна визначити тенденційність зміни основних макроекономічних показників, таких як ВВП, ВВП на душу населення та на одного зайнятого як економічне зростання.

Ще одним аспектом, який потребує дослідження в контексті визначення тенденцій економічного зростання, є зростання рівня доходів населення України.

На фоні низького рівня життя населення випереджаючі темпи зростання рівня доходів населення в порівнянні зі зростанням ВВП певною мірою є економічно обґрунтованими. Однак у 2001 р. частка грошових доходів становила 77,4 % до ВВП, а в 2006 р. — 89,1 % до ВВП (табл. 2). Тенденція зростання частки доходів населення України зберігається і у 2007 р. Це досить значна величина, особливо в умовах структурної перебудови економіки країни, коли основна частка доходів підприємницького сектора повинна спрямовуватися на розширене відтворення та покращення виробничих ресурсів.

Таблиця 2.

Динаміка зростання грошових доходів населення України⁷

	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	Січень-серпень 2007 р.
Номінальний ВВП, млн. грн.	204190	225810	267344	345113	441452	537667	419522
Грошові доходи населення, млн. грн.	157996	185073	215672	274241	381404	479309	373434
% до ВВП	77,4	82,0	80,7	79,5	86,4	89,1	89,0

⁶ Джерело: Держкомстат України, національні статистичні агентства.

⁷ [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

У структурі доходів населення України протягом останніх років (табл. 3) основне місце займають заробітна плата та різні види соціальної допомоги з боку держави. Це фактично рівні частки, які, з одного боку, характеризують участь індивідуума у процесі суспільного виробництва, з другого — перерозподільну функцію держави, яка спрямовує частку сукупного доходу на вирішення питань соціального характеру (рис. 2).

Визначення частки соціальної допомоги та інших поточних трансфертів на рівні практично 40 % від загального розміру доходів населення характеризує надлишкове підвищення соціальних гарантій життя з боку держави.

Проведений аналіз динаміки змін ВВП та основних його компонентів дозволяє зробити висновок про те, що стимулююча дія заходів державного регулювання для умов української економіки повинна бути спрямована на покращення інвестиційної діяльності в країні за умови незмінного приросту кінцевих споживчих витрат як приватного, так і державного сектора. Поряд з цим вагоме місце повинна займати політика стимулювання експортного товарного потоку, що дозволить стабілізувати частку чистого експорту, як компонента ВВП країни.

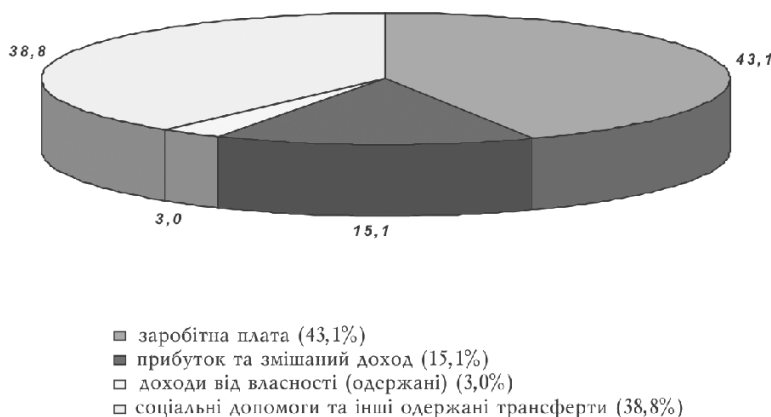

Рис. 2. Структура доходів населення України, 2006 р.⁸

З урахуванням спаду попередніх років можна зазначити, що економіка України має суттєві можливості до збільшення ВВП за рахунок внутрішніх джерел без значних капіталовкладень та за рахунок підвищення внутрішнього попиту. Крім того, важливим є збільшення обсягів внутрішніх інвестицій паралельно зі створенням сприятливих умов для залучення іноземних.

Отже, механізм державного регулювання економіки України повинен забезпечувати симбіоз форм державного регулювання, що мають стимулюючий характер. Чинне місце серед форм механізму державного регулювання повинні посідати фінансово-податкове та грошово-кредитне регулювання.

Проведений аналіз поточних умов розвитку економіки України дозволяє зробити висновок, що перевага повинна надаватися заходам фінансово-податкового

⁸ Там само.

регулювання. За умови недостатнього рівня розвитку товарного ринку країни заходи стимулюючого характеру з боку центрального банку країни є обмеженими.

Застосування стимулюючих інструментів фінансово-податкового регулювання спроможне забезпечити не тільки зростання доходів населення та суб'єктів підприємницької діяльності, а й виступати активним фактором структурної перебудови економіки України.

Важливе місце серед інструментів фінансово-податкового регулювання посідають обсяги та структура видаткової частини бюджетної системи країни. Останнім часом основна увага при формуванні структури витрат приділяється зростанню доходів населення країни. Активна соціальна політика держави може виступати фактором поживлення економічної динаміки в країні, проте лише за умови, що вона супроводжується дієвими заходами із зростання обсягів пропозиції споживчих товарів та послуг. У протилежному випадку заходи стимулюючого характеру з боку держави призведуть до поживлення інфляційних процесів та погіршення якісних характеристик економічного розвитку. Отже, основним критерієм соціалізації бюджетної системи країни повинен бути принцип зіставлення темпів підвищення рівня життя населення країни з можливостями реального сектора економіки країни.

Вибір пріоритетних напрямів спрямування державних фінансових ресурсів повинен забезпечувати стимулюючу дію не лише в короткостроковому періоді, а й виступати чинником забезпечення довгострокової тенденції економічного розвитку української економіки.

Інструменти податкового регулювання, на нашу думку, повинні спрямовуватися в напрямі стимулювання розвитку вітчизняного товаровиробника. Основна увага повинна приділятися стимулюванню економічного розвитку малого та середнього бізнесу, який повинен взяти на себе значну частку задоволення зростаючих споживчих потреб населення. Шляхом розвитку внутрішнього споживчого та інвестиційного ринку можливим є досягнення усталеного економічного розвитку.

Заходи грошово-кредитного регулювання повинні бути спрямовані на трансформацію зростаючих доходів суб'єктів господарювання в заощадження та інвестиції. Наголос на розвитку внутрішнього інвестиційного ринку є актуальним в умовах різкого зростання доходів населення країни та недостатньому обсязі інвестиційної активності. Далеко не останнє місце в даному контексті посідає розвиток ринку цінних паперів.

Стаття рекомендована до друку кафедрою менеджменту Мукачівського технологічного інституту (протокол № 4 від 29 жовтня 2007 року)

